

OKUL - AİLE İLETİŞİMİNİN ENGELLERİ

Yasemin KOÇAK (*)

Türk eğitim sisteminde, okul ile aileler arasında istenilen düzeyde bir iletişimin çoğunlukla kurulamadığı bilinmektedir. Ancak, eğitimin etkililiğinin sağlanabilmesi açısından söz konusu iletişimin kurulabilmesi için bu konudaki engellerin bilinmesi gerekmektedir. Burada, 1987 yılında Ankara'daki liselerde gerçekleştirilmiş olan ve okul-aile iletişiminin engellerini ortaya çıkarmaya yönelik bir araştırma özetlenmiştir. (**)

PROBLEM DURUMU

Toplumda önemli işlevlere sahip olduğu bilinen örgütler, gerek ürettiği hizmetler, gerekse varoluş amaçları açısından kendi içlerinde ve buldukları çevrede çeşitli ilişkilerde bulunurlar. Çünkü, bir örgütün varlığını sürdürebilmesi, içinde bulunduğu çevreden girdiler alması ve bu girdileri işleyerek topluma çıktı olarak sunmasına bağlıdır. Kısaca, örgüt çevreyle olan alışverişini sürdürmek zorundadır. Söz konusu alışverişin temelini iç ve dış çevreyle kurulan iletişim oluşturur. Çeşitli yazarların tanımları dikkate alındığında, iletişimin, bireyleri etkilemek ya da saptanmış bir amacı gerçekleştirmek için bilgi sağlamak ve bu bilgilerin, duyguların, gereksinimlerin, niyetlerin, düşüncelerin ... vb. yazı, işaret, konuşma ve hatta mimik ve hareketler aracılığıyla sesli ya da sessiz olarak aktarıldığı bir süreç olduğu belirtilebilir. Bu durumda iletişim, örgütlerin hem kendi içlerinde hem de çevreyle sağlıklı bir biçimde işletmek zorunda oldukları bir süreçtir.

Çevre ile iletişim kurma konusunda, işletme örgütlerinde reklam, propaganda, halkla ilişkiler vb. aracılığıyla çeşitli çabaların olmasına karşın; eğitim örgütleri için böyle bir çabanın pek de söz konusu olmadığı görülmektedir. Eğitim örgütlerinde çevre ile iletişim kurma çabaları daha çok yönetmeliklerde yazılı haliyle

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

(**) Koçak, Yasemin. Okula - Aile İletişiminin Engelleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 1988.

kalmıştır. Bu nedenle eğitim örgütlerinde çevre ile ilişkilerin yetersizliği en çok gündeme getirilen sorunlardan biri olmaktadır.

Bir eğitim örgütü olan okulun çevresinde, işyerleri, merkez yöneticileri, baskı grupları ve aileler vardır. Bunların içinde ailenin ayrı bir önemi olduğu ileri sürülebilir. Eğitimin amacının bireyde istendik davranış değişikliği yaratmak olduğu gözönüne alınırsa, öğrencide istendik düzeyde bir davranış değişikliği oluşturmanın sadece okulda geçen saatler içerisinde gerçekleştirilemeyeceği açıktır. Okulda verilen eğitim ve öğretimin amacına ulaşabilmesi için öğrenci aileleri ile işbirliğine gereksinim vardır. Çünkü, bireyin toplumsallaşma süreci ailede başlar, akran gruplarında ve okulda devam eder.

Okulun amaçlarını gerçekleştirebilmesi, okul ve ailenin amaçlarının ortak olması ve bu iki kurumun amaçlara uygun eylemlerde bulunmasıyla sözkonusu olabilir. Bunun sağlanabilmesi için, okulun amaçlarının ana babalarca iyi anlaşılması, okul ve aile arasında karşılıklı güvenin oluşturulması, okulun önderliğinin kabul edilmesi, öğrencilerle ilgili konularda okula danışılmasının sağlanması, tüm bunlar için de okul ve aile arasında sağlıklı bir iletişimin var olması gerekmektedir.

Okul-aile arasındaki iletişimin sağlanması, öğrencinin eğitimine ilişkin çaba ve düşüncelerde, okul ve aile arasında varolan algı farklılıklarını gidererek ortak bir anlaşma zemininin oluşturulması anlamını taşır. Kısaca sağlıklı bir iletişimle bu iki farklı kurumun davranışlarının daha tutarlı, yararlı ve etkili olması sağlanabilir. Bu nedenle okul-aile iletişiminin sağlanmasına engel olan etkenlerin belirlenmesi, bunların ortadan kaldırılabilmesi açısından önemlidir. Özellikle bu konuda önemli görevlere sahip olan okul yöneticileri ve öğretmenlerin algıladıkları engeller ve yine bu konuda başarı sağlanabilmesi açısından ulaşılması gereken kesim olan ailelerin ne gibi engelleri öne çıkardıklarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

PROBLEM CÜMLESI

Bu araştırmada, "liselerde görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerle, bu okullardaki öğrencilerin ana babaları arasında sürdürülmekte olan iletişimin engelleri nelerdir ve bu engeller ne ölçüde vardır?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Alt Problemler

Araştırma probleminin çözülebilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Yönetici ve öğretmenlerin okul-aile iletişiminde gördükleri engeller nelerdir?
2. Ana babaların okul-aile iletişiminde gördükleri engeller nelerdir?
3. Yönetici ve öğretmenler ile ana babaların okul-aile iletişiminin engelleri konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın evreni iki gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar, Ankara'nın Çankaya ilçe merkezindeki genel liselerde görev yapmakta olan yönetici öğretmen grubu ile lise son sınıftaki öğrencilerin ana babalarından oluşmaktadır.

Çankaya ilçe merkezinde (1986 - 1987) 14 genel lise bulunmaktadır. Bu liselerde görev yapmakta olan yöneticilerin sayısı 122, öğretmenlerin sayısı 1611, lise son sınıftaki öğrencilerin ana babalarının sayısı öğrenci sayısına denk tutularak 5671 olarak saptanmıştır. Liselerin %50'si random yoluyla seçilmiştir.

Seçilen 7 lisede görev yapmakta olan yöneticilerin tümü araştırma kapsamına alınmıştır. Bunun yanısıra lise son sınıfların sınıf öğretmenlerinin tamamı ve gerekli büyüklüğe ulaşmak için diğer öğretmenler arasından random yoluyla seçilen öğretmenler örnekleme katılmıştır. Yönetici ve öğretmenlerden oluşan örneklem grubu belirlendikten sonra, ana baba örneklemini oluşturmak üzere lise son sınıftaki öğrenci listelerinden random yoluyla seçilen öğrencinin anne ya da babası örnekleme alınmıştır. Sonuç olarak yönetici-öğretmen örnekleme, 65 yönetici ve 90 öğretmenden; ana baba örnekleme 163 ana babadan oluşmuştur.

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "Okul-Aile iletişiminin Engelleri" konulu anket aracılığıyla toplanmıştır. Ankette eşit aralıklı beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Sözkonusu derecelendirmede, "hiçbirzaman", "seyrek olarak", "arasıra", "çoğunlukla", "her zaman" ifadeleri yer almıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Yönetici ve öğretmenlerin okul-aile iletişiminde etkili olduğunu ileri sürdükleri engeller şunlardır:

- Okul ve öğrenciyle ilgili bilgilerin ana babaları geç gitmesi (Bu engel "arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
- Sınıflardaki öğrenci sayısının çokluğu (Bu engel "arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
- Ana babaların işlerinin çokluğu (Bu engel "çoğunlukla" düzeyinde gözlenmiştir).
- Ana babaların çocuklarıyla ilgili olumsuz şeyler duymaktan hoşlanmaması ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
- Okulla ilgili bilgileri ana babalara öğrencilerin iletmesi ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).

- f. Yönetici ve öğretmenlerle ana babaların birbirlerini tanımamaları ("Her zaman" düzeyinde gözlenmiştir).
 - g. Okuldaki öğretmenlerle yöneticilere kıyasla daha rahat iletişim kurulması ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
 - h. Ana babaların eğitim ve okulla ilgili konularda çok az bilgiye sahip olması ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
 - ı. Yönetici ve öğretmenlerin ana babalarla para sözkonusu olduğunda görüşmek istemeleri ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
- 2. Ana babaların okul-aile iletişiminin engelleri arasında algıladıkları etkenler şunlardır:**
- a. Sınıflardaki öğrenci sayısının çokluğu ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
 - b. Ana babaların işlerinin çok olması ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
 - c. Yönetici ve öğretmenlerle ana babaların birbirlerini tanımamaları ("Çoğunlukla" düzeyinde gözlenmiştir).
 - d. Ana babaların öğretmenlerle yöneticilere kıyasla daha rahat iletişim kurmaları ("Arasıra" düzeyinde gözlenmiştir).
- 3. Okul-aile iletişimin engelleri konusunda yönetici ve öğretmenler ile ana babaların görüşleri arasındaki farkın anlamlı bulunduğu engeller şunlardır:**
- a. Evin okula uzaklığı,
 - b. Okul-veli toplantılarının gürültülü olması,
 - c. Bilgilerin ana babaya geç ulaşması,
 - d. Sınıftaki öğrenci sayısının çokluğu,
 - e. Ana babaların işlerinin çok olması,
 - f. Ana babanın çocuğu hakkında olumsuz şeyler duymaktan hoşlanmaması,
 - g. Ana babaya bilginin öğrencilerce iletilmesi,
 - h. Ana babaya yakın ve ilgili davranmama,
 - ı. Okul yöneticileri ve öğretmenler ile ana babaların birbirlerini tanımamaları,
 - i. Ana babaların okul yönetimini kendilerinden alt düzeyde görmesi,
 - j. Ana babanın çocuğunun eğitimine önem vermemesi,
 - k. Ana babaların okuldan gönderilen yazıları anlamakta güçlük çekmesi,
 - l. Ana babaların okul yönetimiyle konuşurken kullanılan kelimeleri anlamakta güçlük çekmesi,
 - m. Bilgi ve haberlere yeterince dikkat etmeme,

- n. Ana babaların eğitim ve okulla ilgili konularda az bilgiye sahip olması,
- o. Ana babalarla para sözkonusu olduğunda görüşülmek istenmesi,
- ö. Bilgi gizleme.

4. Yönetici-öğretmen grubu ile ana baba grubunun görüşleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı engeller şunlardır:

- a. Ana babaların okula ilişkin işlerin yapılmasında bir engel olarak görülmesi,
- b. Okul yönetiminin eleştirileri memnuniyetle dinlemesi,
- c. Ana babaların öğretmenlerle yöneticilere kıyasla daha rahat iletişim kurmaları,
- d. Okul yönetiminin ana babalara otoriter davranması,
- e. Yöneticilerin ayrı, öğretmenlerin ayrı şeyler söylemesi.

Yönetici öğretmen grubu ile ana baba grubunun görüşleri arasında toplam 22 engelden 17'sinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Saptanan bu engelleri yönetici ve öğretmenlerin ana babalara oranla daha fazla gözledikleri belirlenmiştir.

İlk iki alt probleme ilişkin bulgulara bakıldığında, ana babaların okul-aile iletişiminde gördükleri engellerin yönetici ve öğretmenlerin gördükleri engellerle benzerlik gösterdiği dikkati çekmektedir. Ancak, ana babaların, yönetici ve öğretmenlere kıyasla sözü edilen iletişim engellerinden daha az rahatsızlık duydukları söylenebilir. Bunun nedenlerine ilişkin çeşitli görüşer öne sürülebilir. Ancak büyük bir olasılıkla, ana babaların eğitim sisteminin ve işleyişi konusunda daha az bilgiye sahip olmaları nedeniyle sorunları yönetici ve öğretmenler kadar iyi gözleyemedikleri söylenebilir. Bu nedenle ana babanın bilinçlendirilmesinde temel görevin ana babalardan çok yönetici ve öğretmenlere düştüğü ileri sürülebilir.

SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak okul-aile iletişimini engelleyen çeşitli etkenlerin bulunduğu ifade edilebilir. Yukarıda sözü edilen bu engellerin bir kısmı yalnızca yönetici ve öğretmenlerin diğer bir kısmı ise hem yönetici ve öğretmenlerin hem de ana babaların gözledikleri engellerdir. Çeşitli okullar için, burada belirlenmiş olan engellere eklenebilecek başka bazı engeller bulunabileceği gibi, bazılarının da geçerli olmaması söz konusu olabilir. Önemli olan, okul yöneticilerine bir hareket noktası sağlanabilmiş olmasıdır. Okul yönetiminden beklenen, kendi okulu ile ilgili incelemeleri yaptıktan sonra öncelikle ana babalar ile yönetici-öğretmen grubunun her ikisinin de belirttikleri engellerden yola çıkarak bu engelleri aşmak konusunda çaba sarf etmesidir.